

sreda, 19. jul 2017.

Danas

Magija važnih poruka

Danas
MAGIJA
DIJALOGA 2017
EXIT

Ciklus tribina koje su organizovali Exit festival, pokret *Novi optimizam* i list *Danas*, *Magija dijaloga* održana je na *Petrovaradinskoj tvrđavi* za vreme Exit festivala. Ove godine, kad *Exit fondacija* obeležava 20 godina *Exit aktivizma*, a *Danas* 20 godina od kada je objavljen prvi broj, u *Ulici aktivizma*, nastavljena je *Magija dijaloga!* Jer, kad se postavi pitanje, to sve menja.

Od globalnih tema kakva je sigurno očuvanje planete Zemlje, do evropskih, kad se razgovaralo o *Evropskim prestonicama kulture*, o diskriminaciji prema manjinskim grupama, o regionalnoj temi broj 1 – *Čiji je NAŠ jezik?*, do početka uspostavljanja dijaloga u nekoliko faza o *Kineskoj četvrti* u Novom Sadu, a sve sa željom da potvrdimo da je dijalog najvažniji i, u suštini, osnova za uspostavljanje boljih međuljudskih odnosa i boljeg sveta u kojem živimo.

„Tolike vrednosti uništene su zbog novca, a sad i svet, koji se prepustio svemu da bi se ekonomski razvio, ne može da pruži utočište čovečanstvu“, napisao je Ernesto Sabato u svojoj testamentarnoj knjizi *Pre kraja*. Ne želimo da se uništi svet, ne želimo da se unište vrednosti –

**ŽELIMO DA SVET BUDE
UTOČIŠTE ČOVEČANSTVU!**

TRIBINA 0

PEDESET GODINA OD LETA LJUBAVI – DA LI JE SVET ZALUTAO?

Za ljubav i mirne proteste

Da želimo da svet bude utočište čovečanstvu, potvrdila je i Exit fondacija organizujući tribinu, dan pre zvaničnog otvaranja ovogodišnjeg festivala, sa koje su Nik Vujičić, Standing Rock i Dušan Kovačević poslali poruku: – Samo ljubav može promeniti svet

Dok su prvi posetioci stizali na Petrovaradinsku tvrđavu u Srpskom narodnom pozorištu održana je panel diskusija 50 godina od Leta ljubavi – da li je svet zalutao?, na kojoj su ekskluzivno govorili jedan od najboljih motivacionih govornika na svetu Nik Vujičić, članovi Standing Rock pokreta i plemena Sijuks, reper Aron Son Turdžen, poznatiji pod svojim hip-hop imenom Prolific The Rapper i Ajzak Veston, kao i osnivač i direktor Exita Dušan Kovačević. Učesnici su se složili da promena sveta jedino može da se ostvari evolucijom, odnosno kroz revoluciju u kojoj su glavna oružja ljubav i mirni protest. Tokom tribine pušten je i film u kome američki vojni veterani traže oprostaj od predstavnika indijanskih plemena za genocid koji su nad njima učinili njihovi preci, a predstavnici Sijuksa na panelu, vidno uzrujani i sa suzama u očima, poručili su kako i pored genocida koji je nad njima izvršen, i nasilja koje se nad njima i dalje vrši, ljubav i molitva ostaju jedina oružja kojim će se boriti protiv zagađenja njihove svete zemlje. Dušan Kovačević istakao je kako gosti tribine predstavljaju sve ono za šta se Exitov društveni aktivizam zalaze već dve decenije i istakao kako nam je na Balkanu potreban sličan oprostaj za sva zlodela koja smo jedni drugima načinili u prethodnom veku. ▲

TRIBINA 1

UPRAVLJANJE OČEKIVANJIMA, IZAZOVIMA I LEGATOM U EVROPSKOJ PRESTONICI KULTURE

Titula nije samo pitanje umetnosti, nego i politike

Inostrani učesnici Panela preneli su svoja iskustva u radu na projektu Evropske prestonice kulture u njihovim gradovima, i istakli da je u pitanju veoma kompleksan i ujedno najuspešniji kulturni projekat na tlu Evrope u poslednjih 30 godina, jer je usmeren ne samo ka kulturnom, nego i ka socijalnom i ekonomskom razvoju grada

Na poziv Fondacije Novi Sad 2021, a uz organizaciju Exit festivala i lista Danas, pripremljen je sastanak timova prošlih i budućih prestonica kulture iz regiona kako bi razmenili iskustva i primere dobre i loše prakse. Moderator panel diskusije bio je Vuk Radulović, šef sektora za međunarodnu saradnju Novi Sad 2021, a u razgovoru su učestvovali direktorka projekta Rijeka 2020 Emina Višnić, Vladimir Rukavina iz tima Maribor 2012, Kristijan Potiron Košice 2013, i član projekta Temišvar 2021, Tibor Novak. Kao najveće izazove same kandidature, panelisti su naveli očekivanja koja su veoma visoka održivost projekta, i pitanje šta ostaje nakon njega, kao i participacija svih struktura grada. Prema njihovim mišljenjima prva godina nakon dobijanja titule je ona kad ljudi očekuju da tim prikazuje realizaciju, i to je nekad najkomplicovanije – velika očekivanja i sreću dobijanja titule pretvoriti u radnu fazu.

„Očekivanja su od ništa se neće desiti, potrošite uzaludno novac, do rešićete sve probleme ovoga grada. Odgovor je kao i uvek negde između. Jer ovde se radi o velikom izazovu gde svi očekuju promenu, ali niko ne želi da promeni svoje okru-

ženje. U našoj regiji izazov je i da iznenada gomila novca dolazi u projekat, i treba to izneti, ali isto tako te finansije brzo prestaju, tako da se postavljaju i pitanje održivosti projekata u koji se ulaže. Titula nije samo pitanje umetnosti, nego i politike. Tim mora misliti i o menadžerima kulture, ali i o političkim partijama koje utiču. Mi u Rijeci moramo da operišemo na više nivoa i stalno moramo biti lokalno relevantni, ali i relevantni za Evropsku uniju. To je teško i zahteva mnogo taktike. Ovo je prilika koja može da donese generalnu promenu u svim aspektima grada“, objasnila je Emina Višnić.

Buđenje, i radna faza koja nije očigledna i čiji se plodovi ne vide odmah, jeste realnost prve godine ovakvog projekta. Postavljanje osnova rada i uspostavljanje saradnje sa organizacijama, Gradom, kao i građanima jeste temelj na kojem se saznavaju ispunjenje projekta, ali je i problem s obzirom na velika očekivanja da se nakon dobijanja titule odmah i pokažu rezultati. Na pitanje šta je to što bi uradili drugačije i koji su to najpozitivniji efekti koji su uticali na njihov grad, Vladimir Rukavina istakao je obrazovne programe za mlade i decu koje su sproveli u Mariboru.

„Ono što ostaje nakon titule jeste upravo omladina. Vrlo je teško obrazovati ljude koji su sada zauzeti modernom tehnologijom, da dodu i učestvuju u kulturi grada. Da budu prisutni u njoj, a zatim i da direktno učestvuju. Ovo je nešto u čemu smo mi uspešni. Održivost i sistematizacija projekta, pogotovo sa političkog aspekta, takođe je vrlo bitna. Pokušajte to da uradite u Novom Sadu. Da uzmete koliko god nezavisnosti možete od lokalne politike. Vrlo je važno da dobijete podršku, ali i da projekat sačuva svoju inicijalnu svrhu i širinu“, objasnio je Rukavina.

Savet učesnika bio je da se u prvoj godini fokus stavi na strategiju i organizacione strukture, kao i na razvijanje kapaciteta za sprovođenje projekta, a da se o programima razmišlja u narednim godinama. Na pitanje o održivosti projekta i šta nakon njega ostaje, Kristijan Potiron istakao je infrastrukturu i transformaciju javnih prostora. Kako je objasnio, za samopouzdanje samog grada kao i za dugoročne investicije koje ostaju nakon projekta, sama infrastruktura u koju se može ulagati nosi veliki značaj. Prema njegovom iskustvu ono što ostaje nakon titule je i participacija aktivista i vo-

lontera koji su uneli mnogo ličnog, i samim tim ceo proces nije bio nešto što se odvijalo daleko na distancu u kancelarijama, već nešto lično gde inicijativa i želja koje se radaju, ostaju da žive i nakon projekta – u pitanju je želja za promenom koja nastavlja da postoji i menja grad godinama kasnije. „Važno je targirati mladu publiku jer su oni budućnost ne samo kulture grada, već svega što ostaje. Mi smo u gradu imali veoma glasnu anti-grupu skeptika, i iako je podrška tituli bila veoma jaka, morali smo da se stavimo u njihovu poziciju i saslušamo ih, te smo time saznali i da oni nisu razumeli svrhu samog projekta. Imali su pogrešna očekivanja i smatrali su da Temišvar ne zaslužuje titulu. Ali upravo o tome se radi, o potencijalu koji grad ima i načinima na koji svi zajedno možemo taj potencijal da ostvarimo. Bilo je dosta nesporazuma. Ovo je jedna prilika koja se nikad neće vratiti gradu, tako da treba svi da se udruže i potrudite da ona ne propadne. Ovo nije projekat jedne organizacije, ovo je projekat svih sugrađana, i da bi uspeh bio dugoročan svi moraju da dele odgovornost“, zaključio je Tibor Novak.

Panelisti su posebno naglasili da je od umetničkih projekata, pozitivnih ekonomskih, turističkih, socijalnih i drugih efekata, važnije ono nematerijalno što ostane gradom nakon godine titule, jer kako je na kraju panela istakla Emina Višnić – „Da ljudi ne kažu oni su uspešni nego mi smo uspešni i bilo je sjajno. ▲

TRIBINA 2

JEDNAKO RAZLIČITI ILI RAZLIČITO JEDNAKI

Nasilje nije opcija

Što se tiče diskriminacije, ne treba slušati političare. U svakoj zemlji sveta postoji diskriminacija, i nije to najveći problem. Problem je kad na nju ne postoji reakcija, kao što je to slučaj u Srbiji. Razlika je u tome kako sistem reaguje i kako javnost reaguje – bio je čvrst stav svih učesnika panela na kojem se govorilo o različitim oblicima diskriminacije marginalizovanih grupa u Srbiji, kao i o ličnom iskustvu panelista u radu sa osnaživanjem ovih grupa da se bore protiv diskriminacije

Učesnici druge tribine bili su filmski reditelj Stevan Filipović, koji je pored brojnih ostvarenja režirao i domaći film Šišanje, Goran Miletić iz međunarodne organizacije za ljudska prava Civil Right Defenders (CRD), koja je osnovana u Stokholmu 1982, Jovana Vuković iz Organizacije za ljudska prava Jednakost, koja je nedavno sprečila još jedno nezakonito i nasilno iseljavanje romske porodice i uništavanje njihovog doma, i Nemanja Cvetković iz udruženja mladih Balkanac, koje je pored organizovanja davanja krvi radilo i na regionalnom dokumentarnom filmu o pogledu mladih na stanje u našem regionu. Moderator tribine bila je Neda Živanović iz organizacije CRD.

O prepoznavanju diskriminacije i borbi protiv nje iz samih marginalizovanih grupa, iz svog iskustva govorila je upravo Jovana Vuković, objašnjavajući da pripadnici različitih manjinskih grupa zbog iskustva isključivosti u različitim aspektima života vrlo često sumnjaju u svoje lične potencijale. Kad im se postavi pitanje da li su žrtve diskriminacije, oni vrlo često to negiraju. „Nije da oni ne prepoznaju šta je to diskriminacija, u pitanju je mehanizam preživljavanja – da na neki način odbranite sebe tako što verujete da je taj drugačiji tretman normalan. To je nešto što toliko dugo traje, da kad bi vi to stalno problematizovali pitajući se zbog čega ste i kako diskriminirani, vi ne bi mogli da funkcionišete u ovoj stvarnosti. Zato birate mehanizam u kojem verujete da je normalno da duže čekate u redu, kad neko neće da vas zaposli, kad neko neće baš vama da izda stan...“, objasnila je Vuković, dodajući da je prvi korak upravo raditi na osnaživanju ljudi da na neki drugi način doživljavaju tu realnost. Upravo o tom osnaživanju govorio je i Stevan Filipović, i to kroz njegovo iskustvo tokom snimanja filma Šišanje. Naveo je da je jedan od problema bio i taj što je malo ko od glumaca bio rad da preuzme ulogu gej osobe u filmu. „Koliko je ljudi odbilo da glumi gejveje, a mogu da igraju ubice... Zbog toga smo i otvorili ozbiljnu diskusiju koja je na kraju definisala film. Da li se glumci koji odbijaju ovu ulogu plaše batina, osude, ili to da će ljudi misliti da su stvarno gej? To je posebno specifično, jer ako si glumac ti moraš da igraš druge i drugačije. Da imaš empatije i širok dijapazon. Ne možeš igrati sebe. Tu, u toj diskusiji smo uvideli da kad se skinu lažni izgovori, veoma je lako uraditi nešto“, poručio je Filipović.

Kao jedan od većih problema, na panelu je navedeno i to što se u sistemu obrazovanja, kao i generalno u bilo kakvom formalnom obrazovanju

TRIBINA 3

ČIJI JE NAŠ JEZIK?

Govorimo po „naški“

Brojnu publiku tribine Čiji je NAŠ jezik? Minja Bogavac je pozdravila na „sva četiri jezika“ istozvučnim „Dobar dan“, što je na samom početku oduševilo prisutne i izazvalo podsmeh takozvanoj jezičkoj različitosti, protiv koje je usmerena Deklaracija o jeziku

Tribina Čiji je NAŠ jezik, koju je organizovao Exit u saradnji sa pokretom Novi optimizam i listom Danas, okupio je veliki broj zainteresovanih u novoj Craft Street zoni festivala, a u okviru serija tribina Danas magija dijaloga. O Deklaraciji o zajedničkom jeziku govorili su lingvističarka i autorka knjige Jeziki nacionalizam, Snježana Kordić – spisateljica, predsednik udruženja Krokodil Vladimir Arsenijević, pisac i muzičar Marko Selić Marčelo, aktivista pokreta Novi optimizam Vlatko Sekulović i glumac i producent Dragan Bjelogrić, a moderatorka je bila spisateljica i pozorišna umetnica Minja Bogavac. Bio je ovo još jedan susret na Exit festivalu u nizu događaja

Aplikacija „Moj jezik“

Pokret Novi optimizam napravio je specijalnu aplikaciju za mobilne telefone – Moj jezik, posredstvom koje se korisnici mogu na praktičnim primerima uveriti da Srbi, Bošnjaci, Crnogorci i Hrvati govore istim jezikom, jer se u svim ovim državama ljubav kaže potpuno isto. Link na koji možete preuzeti aplikaciju je https://play.google.com/store/apps/details?id=se.razumemo.moj_jezik

organizovanih u okviru inicijative Tiha balkanska većina, kad je neformalna grupa istaknutih umetnika i javnih ličnosti iz Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, na inicijativu Exit tima sastavila otvoreno pismo javnosti povodom rastućih nacionalnih tenzija u regionu, a što je bila i tema prve prošlogodišnje tribine kad su Exit festivala i Danas i počeli zajedničku organizaciju Magije dijaloga.

Nakon pozdrava moderatorke Minje Bogavac, posredstvom video poruke, publici se obratila srednjoškola Aja Vrebac iz Jajca, gde je zahvaljujući svesti mladih ljudi zaustavljena segregacija srednjoškola bošnjačke i hrvatske nacionalne pripadnosti. U Jajcu je, da podsetimo, kao i u još 54 škole u BiH, uspostavljen princip gde pod istim kro-

Deca heroji iz Zenice

vom postoje dve škole, hrvatska i bošnjačka, razdvojene smenama i različitim profesorima. Ajlino obraćanje bilo je toliko sugestivno da je publika imala priliku da čuje svu apsurdnost položaja dece u tim školama, kao i da uvidi njihove motive za promenom i svu njihovu težnju za slobodom izbora. Utisak je bio kompletan kad su nakon njenog obraćanja, na scenu izašli i srednoškolski, heroji iz Zenice, Valerija Blagojević, Amar Kundalić, Nedim Alibegović i Aldin Vrškić, koji su sa publikom поделиli svoja iskustva iz borbe za ukidanje segregacije u njihovim školama. Oni su, uprkos pretnjama direktora škola i ignorisanju države, ujedinjeni u stavu „da se može udariti na mladost, ali da se ona ne može pobediti“. Prisutni su gromoglasnim aplauzom podržali mlade ljude da istraju u svojoj borbi, kojoj su se priključile poznate ličnosti.

Vladimir Arsenijević, čije je udruženje pokrenulo *Deklaraciju o jeziku*, prisetio se kako je nastala *Deklaracija o jeziku*. „Namera nam je bila da dokažemo da mi, uprkos politici, govorimo jednim jezikom, koji samo ima više svojih varijanti, na šta nas je inspirisala knjiga *Jezik i nacionalizam* Snježane Kordić. Jednostavno, samo smo *snimili* stanje na terenu, a pokazalo se da govorimo istim jezikom koji svi razumemo, a koji ima više varijanti koje samo doprinose njegovom bogatstvu različitosti i policentričnosti. Organizovali smo diskusije na tu temu širom regiona, ali nismo hteli da se zaustavimo na tome, već smo pokrenuli *Deklaraciju o jeziku*“.

Autorka ove inspirišuće knjige, koja je besplatno dostupna na internetu, objasnila je da je situacija bila betonirana, a sve pod okriljem zakona. „Laž je što piše u zakonu, čemu se suprotstavlja čak 9.000 potpisnika *Deklaracije o jeziku*. Svi mi koji smo iz Hrvatske, Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine treba da se suprotstavimo segregaciji i diskriminaciji“, rekla je Snježana Kordić i poručila svima da se pozivaju na *Deklaraciju o jeziku*. Ona je prisutne podsetila da segregacija postoji i u Sandžaku u Srbiji, kao i u Vukovaru u Hrvatskoj i da *Deklaracija o jeziku* može biti veliki argument za sve koji se bore protiv podela na osnovu jezika po školama u regionu i mogu je koristiti u svojoj borbi protiv sistema.

Vlatko Sekulović ovu *Deklaraciju* doživljava intimno. „Potičem iz mešovitog braka i upravo su takve zajednice posledica razumevanja jednog istog jezika. Ljubav nema granice, što dokazuje i to da su se na Exitu spojili mnogi ljudi koji nisu sa istog jezičkog područja“.

Da *Deklaracija* afirmiše ono zajedničko među ljudima misli i Marčelo, koji smatra da je jezik svih nas, ali i političara, koji ga koriste na drugačiji način. „Ako mislite da približite ljude, onda potencirate sličnosti, a ako želite da ih razdvojite onda ističete različitosti“, rekao je dodajući da političari često govore o mladima, a nikako da daju mikrofon na koji će oni reći da im je dosta svega i da neće ponovo da ratuju. Marčelo se tokom svog izlaganja dotakao i *ukradenih* reči. „Nema ukradenih reči. Ne možete nekome ukrasti reč. Jer, koliko ja znam, kad nekome nešto ukradete, on bez toga ostane“.

Dragan Bjelogrić rekao je da je činjenica da govorimo istim jezikom. „Jezik će preživeti, a nadam se i zdrav razum. Lingvisti se moraju boriti za jezik i svi mi ne smemo dopustiti političarima da nas ubeđuju da se ne razumemo i da nam je potreban prevodilac. Nauka ne sme popustiti pred politikom“, zaključio je Bjelogrić, koji je konstatovao da će biti veliki izazov naći ime tom zajedničkom jeziku.

Svi govornici su na kraju panela jednoglasno odgovorili da govore NAŠIM jezikom. Po naški, što bi se reklo. ▲

TRIBINA 4

DIJALOGOM DO
RAZVOJA KINESKE
ČETVRTISačuvana
od
propadanja

Nekadašnji prostor fabričkog kompleksa „Petar Drapšin“, poznatiji kao Kineska četvrt, tek se zahvaljujući poredama za Evropsku prestonicu kulture 2021. i Omladinsku prestonicu Evrope 2019, ponovo našao u fokusu i prepoznat je kao važna gradska lokacija. Usvajanjem Plana detaljne regulacije tog prostora, koji je usledio posle dobijanja ovih titula, kompleks je sačuvan od rušenja i pretvaranja u tržni centar ili u kompleks stambenih objekata. Sledeći korak koji podrazumeva razvoj, odnosno odluku o budućim sadržajima tzv. Kineske četvrti, biće donet jedino kroz usvajanje kulture dijaloga, neki su od zaključaka na tribini Dijalogom do razvoja Kineske četvrti, koja je u organizaciji lista Danas i festivala Exit, održana na Petrovaradinskoj tvrđavi

Projekat *Youth Creative Polis*, koji bi trebalo da se realizuje u tzv. *Kineskoj četvrti*, bio je zajednički, noseći stub saradnje timova koji su pripremali kandidaturu Novog Sada za *Evropsku prestonicu*

kulture i *Omladinsku prestonicu Evrope* i, ujedno, presudan projekat koji je i doneo te dve prestižne titule, naveo je Vukašin Grozdanović iz projekta *OPENS*.

Zdravko Vulin, producent i jedan od osnivača Studentskog kulturnog centra *Novi Sad Fabrika*, naglasio je da su upravo titule *EPK* i *OPENS* privukle pažnju javnosti na *Kinesku četvrt*, a da li će se ta pažnja i interesovanje iskoristiti da se *Kineska četvrt* pretvori u jedan zaista reprezentativan i prepoznatljiv prostor i mesto za sve one koji se bave kreativnim i kulturnim delatnostima, zavisice samo od kvalitetnog dijaloga koji bi trebalo da usledi i kao rezultat ponudi najbolje rešenje.

Vizuelni umetnik Petar Mirković, koji ima svoj radni prostor u *Kineskoj četvrti*, takođe očekuje zajedničko rešenje koje će izbalansirati sadržaje i očuvanje arhitektonskog nasleđa, sa čime se složio i Slobodan Jović iz *Društva arhitekata Novog Sada (DANS)* istakavši da je tribina dobar početak za uvod u javni dijalog o budućnosti *Kineske četvrti*. On dalje navodi da je prostor *Kineske četvrti* sačuvan od propadanja, te da će *DANS* nastaviti da se zalaže za javni arhitektonski konkurs u razvojnoj fazi projekta.

Uprava za kulturu grada Novog Sada i Fondacija *Novi Sad 2021* pripremili su nekoliko faza izgradnje dijaloga o budućem razvoju *Kineske četvrti*. Uskoro počinje istraživački proces koji predviđa mapiranje prostora, anketiranje građana, ispitivanje primera dobre prakse transformacije industrijskog nasleđa, a na sajtu Fondacije *Novi Sad 2021* biće pokrenut onlajn formular za davanje predloga građana.

Sam proces dijaloga o *Kineskoj četvrti* biće nastavljen. Na tribini u okviru ciklusa *Magija dijaloga* na Exit festivalu, najavljeno je i da će 22. avgusta, Fondacija *Novi Sad 2021* pripremiti prvi od tri *Divana* – otvorene razgovore sa građanima Novog Sada i stručnom javnošću. Ujedno i gradska Uprava za kulturu, krajem avgusta i početkom septembra meseca, održaće tri sednice *Forum*a za kulturu.

Rezultati postignuti otvorenim dijalogom, kao i smernice transformacije *Kineske četvrti*, odnosno nekadašnjeg industrijskog kompleksa *Petar Drapšin*, kako je ranije najavljeno, biće javno saopšteni 12. septembra. ■

POSEBNO IZDANJE
LISTA DANAS

▲ urednik: Dragan Stošić
tekst: Gordana Nonin i
Tamara Kopestinskij
korektura: Marjana Stevanović
fotografije: Zoran Pišlević
prelom: Zoran Spahić